

עין משפט נר מצוה
גמא א טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ז: ב שם סעיף ד: בא ג טוש"ע י"ד סי' רג סעי' א: בב ד ה מ"י פ"ג מהל' נדרים הלכה [ג] ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף לו: בג ו ז מ"י פ"ג מהל' נדרים הל' ח סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף דו וזל: בד ח מ"י שם הלכה [ד] ז טוש"ע שם סעיף מ: בה ח ט"י שם הל' ז ופ"ו מהבמות שנוצת הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעי' לו וסימן רכח סעיף ג:

ארי"ג הלכה נשאל' נדרי' עומד יחידו ובליילה ב'י אפי' היה אפשר להן מבעוד יום . ונכלד שיהא לזורך השבת: ר"ג סבר אין פותחין בחרישה. דמיו תהית (פי' לעיל כא); אלא צריך למנוח לו פתח אחר חרטה מעליהא ולעשות הגדר טעות: ובעיקר נדרא בעי' ובעי עינא. ולהכי ישנ' ר"ג: ור"ג סבר פותח' בחרישה. ולא עני עינא, הלכך אפי' מעומד: חזי בר ב'י. כמה הס מקפידים על נדרי נדרי': א"י יוחנן צריך שיכב' בלבו. הא דתני בשבא ח' לא טלי אלני צריך שיחשוב בלבו הפרה מעליה וב"ה א'י אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו. ומתניתא דקמני כדרך שא' לא בחול משמע שפתייו. ומתניתא דקמני כדרך שא' לא בחול משמע דבחול בעי אמירה. ה"פ אס' בל' לומי' בשבת לא יאמר כדרך שהוא רגיל לו' בחול, ה"ה דאי בעי מפר בלל' אמירה. וא"ת ל' יומתן דא' וצריך שינטל בלבו א"כ למה לי לממר טלי אלני, וי"ל דמ"מ בעי להודיע לה שהפר לה בלבו וקאמר לה טלי אלני, א"י הך ברייתא אפלוגתא דב"ש וצ"ה קיימי, כי א' לה טלי ואכלי צריך עי' בטול בלל': חכם שא' בלשון. הפרה דכתי' (במדבר ג) בני בעל: ובעל שא' בלשון חכם. דכתי' (שם) לא יחל דברו, ודרש"י מנה (תנאה י). הוא אינו מוחל אלל אחרי' מוחלי' דהיינו חכם, והיינו [מתהר] דהא לא כתי' ביה הפרה: זה הדבר. מיעוט, החכם מתיר כו': שיבול ובה היה בו' ת"ל בו'. ולא היה צריך מן קו"ו דאי' לאו קרא אמרי' דשום הס מסבא דמנין לטו לחלק, ולא שקיל וטרי תלמודא למפרך מידי אהך ק"ו:

עז:

ר"ן

בקיטונא דבי רב. בחדר של בית המדרש: ה"ג י"ר **ג** סבר אין **פוסחין** בחרטה. אלא צריך למנוח פתח מתוך הגדר. ולפי שצריך לעיוני בפתחא ירד מן החמור וישב: **ורב נחמן סבר פוסחין**

בחרטה. הלכך אפילו מעומד. ולא פירש כן רש"י ז"ל בפרק הדר

(ערוצין סד). וכתב הרשב"א ז"ל לדלידן

דקיימאן לן פוסחין בחרטה כיון דמעיקרא דמילתא פוסחין בחרטה ולא בעינן יושב אפילו לא נתחרט ואנו צריכין לחזר אחר פתחים להמירו לא בעיא יושב דכיון דעיקר דינא מעומד סוף דינא מעומד. ולפי שלא ירדתי לטעמו איני אומר כן: **חזי מר** **הוא** **זורבא מרבנן**. דקאמר דבמערבא אמרי שהגורר חוטא הוא: **סניא האומר לאשמו**. אחר שגדרה כל נדרים שתדורי אי אפשי שתדורי אין ראוני שמהא נודרת מכאן ואילך אף על גב דמשמע ממילתיה דמאי **דגדרה** עד השתא ניחא ליה ומקיים להו לנדריה שגדרה עד עכשיו אפילו הכי לא אמר כלום שאין זו הקמה ואילו רבא אח"כ להפר ביום שמיעה רשאי אצל חס אמר לה יפה עשית (אין כמותין) כשגדרת נדרים הללו אי נמי דאמר לה אין כמותין אי נמי דאמר לה אס' לא נדרת אני מדידך דבריו קיימין דכל הני לישני הקמה משמע. ולפי פ' זה כולה ברייתא בהקמה אלא דלישנא דרישא לא מהני בה והני לישני דסיפא מהני בה. ולהאי פירושא לא גרסינן בהך ברייתא אין זה נדר לא אמר כלום דלישנא דאין זה נדר לא משמע אלא בנדרים שגדרה כבר. ומאן דגרסין אלא בנדרים שגדרה עד ברייתא הכי האומר לאשמו בנדרים שעברו אי אפשי שתדורי

כלומר אי אפשי בהן אי נמי דאמר לה אין זה נדר לא אמר כלום דבהפרה לשון מפורש בעיא וכי קמני כל נדרים שתדורי עמיד במקום עבר הוא ושגדרת קאמר ואשכחן טובא דכוותיה אי נמי שתדורי דוקא ולאציד דר"א דאמר בעל מפר נדרים שלא חלו [לעיל עה]. וסיפא קמני דנדי דבהפרה בעיא לשון מפורש בהקמה בחד מהנך לישני דתני בתר הכי סגי. ונראה בעיני דטעמא דמילתא דכיון דתניא לקמני קיים בלבו קיים לא גרעי הני לישני מקיים בלבו אצל בהפרה כיון דקי"ל [ולקמן עט]. הפר בלבו אינו מופר אף כשהוא מוציא בשפתיו צריך שיהא לשונו צרור: **סניא לא יאמר אדם לאשמו בשבת מופר**

ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול. הא דאסרינן למימר הכי לאו משום גזירה דהיתר נדרים דחכם הוא דהא כיון דאמר לה טלי אכלי לצורך צריך שיאמר בלבו שיהא הגדר בטל: ו**בחול מוציא בשפתיו**. אס' נדרה בחול צריך להוציא ההפרה בשפתיו: **אחד זה ואחד זה**. אחד שבת ואחד חול מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו כיון שאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי דהך ברייתא נמי אצידך קיימא. ואית דגרסינן ולערב בחול מוציא בשפתיו וכולה אנדרה בשבת קאי דנדי דשבת משתריא בציטול שכלב לערב בחול צריך שיוציא בשפתיו. ולא נהירא דאי הכי מאי אחד זה ואחד זה דקאמרי ב"ה אלא ודאי לא גרס לערב. ומקשו הכא היכי אמרי ב"ה אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו נהי דאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי מי עדיף [האין לישנא מאין כאן נדר ואי אפשי שתדורי דאמרינן לעיל לפוס פירוש בתרא דכתבינן בהיא דלא מהני בהפרה וכ"ת שאני התם שלא בטלו בלבו הא תניא לקמני דהפרה בלל' לא מהניא והא' לאו קושיא היא דכי אמר לקמן הפר בלבו אינו מופר ה"מ היכא דלא אמר לה טלי ואכלי טלי ושתי אצל היכא דאמר לה הכי בציטול שכלב מהני דנדי דאי אפשי שתדורי ואין זה נדר לא מהני טפי עדיף בטול בלל' כל היכא דאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי מהיכא שלא בטל בלבו ומוציא בשפתיו לשון גרוע דהיינו אי אפשי שתדורי ואין זה נדר כך העלו בתוספות. ויש לרמב"ם ז"ל צוה דרך אחרת שאינה מחוורת וכבר השיגו בה הראב"ד ז"ל. וכי קמני בברייתא דלעיל לא יאמר אדם לאשמו בשבת מופר ליכי כדרך שאומר לה בחול לאו למימרא דבחול צריך למימר הכי דהא אמרי ב"ה דצין בשבת צין בחול כל שאמר לה טלי ואכלי וצטל בלבו סגי אלא כדרך שהוא רגיל לומר לה בחול קאמר: **אמר ר' יוחנן חכם שאמר בלשון בעל דהיינו מופר ליך ובעל שאמר בלשון חכם שמותר ליך**. לשון בעל מפורש הוא בכמוז דהיינו לשון הפרה (במדבר גן) ולשון חכם דהוי מותר ליך משמע ליה מדכתיב לא יחל דברו [שם] כלומר לא יעשה דבריו חולין ודרשין [מגינה יג] אצל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין ובחולין מותר שיך למימר בזה

נערה המאורסה פרק עשירי נדרים

רש"י

והסניא. במסכת עירובין (דף סד.): **יבד ר"ג וישב כו'.** אלא**מ** דבעי ישיבה: **ר"ג סבר פוסחין בחרטה**. לצריך החכם לפתוח לו בתחלת הגדר ולהעמיד תחילת הגדר בטעות שיהא מתחרט על כך כדאמרין^(א) אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה דהשתא עקר ליה לנדריה לגמרי דכמאן דלא היו נדר דמי הלכך הואיל ולא אפשר בהיתר אי לאו דמיעקר נדרא בעי עיוני טפי למיעקריה ואהכי ישב: **ורב נחמן סבר אין פוסחין בחרטה**. ואי לא אמר צפירוש מיתריטנא ^(ב) [ללן שרינן ליה ולא בעי לעיוני ויכול להפר אפילו מעומד: **ואמרו ליה זיל בעי רחמי אנפשאך**. כך פתחו לו בחרטה: **הא לא חדלם**. אלא נדרת אית בך חטא: **אי אפשי שתידור לא אמר כלום**. דאין הפרה בלשון הזה: ואס' בל לקיימו ואמר לה יפה עשית שגדרת ואין כמותך אשה חשובה לפי שגדרת ואס' לא נדרת אני הייתי מדריך שכל כך ישר בעיני: **דבריו קיימין**. דאין לך קיום גדול מזה: **טלי ואכלי טלי וסאי**. להכי נקט הכי משום דהוו דברים שיש בהם עיוני נפש וצרכי שבת וניהו: **וצריך שיצטל בלבו**. שיאמר בלבו מופר ליכי: **חכם שאמר בלשון בעל**. מופר ליך: **ובעל שאמר בלשון חכם**. מותר ליך: זה

^(א) ילא יאמר אדם לאשמו בשבת מופר ליכי בטיל ליכי כדרך שאומר לה בחול אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי והגדר בטל מאליו א"ר יוחנן ויצריך שיבטל בלבו תניא בש"א בשבת מבטל בלבו בחול מוציא בשפתיו ובה"א יאחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו א"ר יוחנן **החכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם** לא אמר כלום דתני² וזה הדבר החכם מתיר ואין בעל מתיר שיכול ומה חכם שאין מפר מתיר בעל שמפר אינו דין שמתיר ת"ל זה

כלומר אי אפשי בהן אי נמי דאמר לה אין זה נדר לא אמר כלום דבהפרה לשון מפורש בעיא וכי קמני כל נדרים שתדורי עמיד במקום עבר הוא ושגדרת קאמר ואשכחן טובא דכוותיה אי נמי שתדורי דוקא ולאציד דר"א דאמר בעל מפר נדרים שלא חלו [לעיל עה]. וסיפא קמני דנדי דבהפרה בעיא לשון מפורש בהקמה בחד מהנך לישני דתני בתר הכי סגי. ונראה בעיני דטעמא דמילתא דכיון דתניא לקמני קיים בלבו קיים לא גרעי הני לישני מקיים בלבו אצל בהפרה כיון דקי"ל [ולקמן עט]. הפר בלבו אינו מופר אף כשהוא מוציא בשפתיו צריך שיהא לשונו צרור: **סניא לא יאמר אדם לאשמו בשבת מופר** **ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול**. הא דאסרינן למימר הכי לאו משום גזירה דהיתר נדרים דחכם הוא דהא כיון דאמר לה טלי אכלי לצורך צריך שיאמר בלבו שיהא הגדר בטל: ו**בחול מוציא בשפתיו**. אס' נדרה בחול צריך להוציא ההפרה בשפתיו: **אחד זה ואחד זה**. אחד שבת ואחד חול מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו כיון שאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי דהך ברייתא נמי אצידך קיימא. ואית דגרסינן ולערב בחול מוציא בשפתיו וכולה אנדרה בשבת קאי דנדי דשבת משתריא בציטול שכלב לערב בחול צריך שיוציא בשפתיו. ולא נהירא דאי הכי מאי אחד זה ואחד זה דקאמרי ב"ה אלא ודאי לא גרס לערב. ומקשו הכא היכי אמרי ב"ה אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו נהי דאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי מי עדיף [האין לישנא מאין כאן נדר ואי אפשי שתדורי דאמרינן לעיל לפוס פירוש בתרא דכתבינן בהיא דלא מהני בהפרה וכ"ת שאני התם שלא בטלו בלבו הא תניא לקמני דהפרה בלל' לא מהניא והא' לאו קושיא היא דכי אמר לקמן הפר בלבו אינו מופר ה"מ היכא דלא אמר לה טלי ואכלי טלי ושתי אצל היכא דאמר לה הכי בציטול שכלב מהני דנדי דאי אפשי שתדורי ואין זה נדר לא מהני טפי עדיף בטול בלל' כל היכא דאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי מהיכא שלא בטל בלבו ומוציא בשפתיו לשון גרוע דהיינו אי אפשי שתדורי ואין זה נדר כך העלו בתוספות. ויש לרמב"ם ז"ל צוה דרך אחרת שאינה מחוורת וכבר השיגו בה הראב"ד ז"ל. וכי קמני בברייתא דלעיל לא יאמר אדם לאשמו בשבת מופר ליכי כדרך שאומר לה בחול לאו למימרא דבחול צריך למימר הכי דהא אמרי ב"ה דצין בשבת צין בחול כל שאמר לה טלי ואכלי וצטל בלבו סגי אלא כדרך שהוא רגיל לומר לה בחול קאמר: **אמר ר' יוחנן חכם שאמר בלשון בעל דהיינו מופר ליך ובעל שאמר בלשון חכם שמותר ליך**. לשון בעל מפורש הוא בכמוז דהיינו לשון הפרה (במדבר גן) ולשון חכם דהוי מותר ליך משמע ליה מדכתיב לא יחל דברו [שם] כלומר לא יעשה דבריו חולין ודרשין [מגינה יג] אצל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין ובחולין מותר שיך למימר בזה

ובירושלמי

וצריך שיבטל בלבו ב'. ומתניתא דקמני כדרך שאומר לה בחול דמשמע דבחול בעי אמירה ה"ק אס' בל' לומר בשבת לא יאמר כדרך שהוא רגיל לומר בחול והוא הדין דבחול נמי אין צריך אמירה אלא אורחא דמילתא נקט לפי שדרך אדם כ"ע אצל היכא דלא אמר טלי ואכלי לא מהניא הפרה בלל' אלא עס טלי ואכלי וצ"ל כמי להודיע לה שהפר בלבו אי נמי פלוגתא דב"ש וצ"ה קאי אהיכא דא"ל טלי ואכלי ומילתא דר' יוחנן אחיא שציטל בלבו דכיון דאמר לה טלי ואכלי צוהא להאכילה דבר האסור לה אלא ודאי כי ה"ג לא הוא הפרה ולכן א"ר יוחנן וצריך שיצטל בלבו כלומר שיאמר בלבו מופר ליך אצל בשפתיו לא יציא בקול רס כי היאך דפקר היה קורא (בכרות טו): לא יצרך ברכת המזון בלבו ואס' בידך יא' דהיינו שצריך ולא השמיע לאונו: חכם שאמר בלשון בעל. בלשון הפרה לא אמר כלום דהפרה משמע מכאן ולהבא ו' אצ' טעם כמו ואת בריתי הפר וכן בעל שאמר בלשון מתרה לא אמר כלום כדי ליתן חילוק בין הפרת בעל להפרת חכם: שיבול ומה חכם שאין בפי' בותיר. ק"ו לרוחא דמילתא דבעלמא הוא דאי לא כמיז מיעוטא ממילא הוי נדריין אזי מזה ליתן את האומר של זה בזה ושל זה בזה ועוד אי לאו מיעוטא דזה הדבר מנא לן דחכם אינו מפר:

מסורת הש"ס

(א) [ג"ל רכא]. (ב) [עירובין סד: ע"ש]. (ג) [ג"ל ובקרויטס ובשנת ו'כ"א ברכ אלפס סוף שנת דף עה:]. (ד) [ועי' תוספות עירובין סד: ד"ה פוסחין]. (ה) [לעיל כא:]. (ו) [לעיל כב. ע"ש היטב]. (ז) [תוספתא פ"ו]. (ח) [תפר כאן מניא ע"י ר"ן או אפשר דבברייתא דלעיל בסמוך מתיימא ואותן שמי נקודות שגדפסו אחר דבריו קיימין הם בטעות]. (ט) [לעיל כא:]. (י) [וכן גרסת מוסף בעירובין סד: דלא בנרסת רש"י וע"ש]. (יג) [דף עט.]. (ל) ג"ל ובגא.

- ↑ ובי תתחד לנדר לא יצוהו בך חטא:
- ↑ ודברך משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר מבדיל ב' ב צוה ה':

(א) גמ' ר"ג סבר פוסחין וכו' ורב נחמן סבר אין פוסחין. י"צ ס"א ר"ג סבר אין פותחין ור"ג סבר פותחין: (ב) רש"י ד"ה ורב נחמן וכו' מיתריטנא שרינן כ"ל' ומיתת לא נמחק:

בקיטונא. קיטון. חדר קטן של בית המדרש (שבות יטו). פותחין בחרטה. כלומר החכם פותח לו בחרטה תחלה, לפיכך צריך ליצב דעתו יפה לעקור נדלו. (ראמ"ה בשמח). ורב נחמן סבר אין פותחין. כלומר אין החכם פותח אלא הוא עצמו מתחיל בחרטמו, ואס' אינו מתחיל מעצמו אין מתירין לו, הלכך אין צריך החכם לישב דעתו כל כך (שם). שתדוריו. שגדרת. (שם).

פירוש הרא"ש

בקיטונא דבי רב. חדר ויבא המדרה מתרגמין ועאל לקיטונא (בראשית מג): ר"ג סבר אין פותחין בחרישה. אלא צריך למנוח פתח לעקור הגדר מעיקר הלכך ירד ומעטף לישב בצימא כמו דיון: חזי בר האי מרבנן בו. כמה הם מקפידין על נדרי נדרים: וא"ר יוחנן

אס' בל' לומר בשבת לא יאמר כדרך שהוא רגיל לומר בחול והוא הדין דבחול נמי אין צריך אמירה אלא אורחא דמילתא נקט לפי שדרך אדם כ"ע אצל היכא דלא אמר טלי ואכלי לא מהניא הפרה בלל' אלא עס טלי ואכלי וצ"ל כמי להודיע לה שהפר בלבו אי נמי פלוגתא דב"ש וצ"ה קאי אהיכא דא"ל טלי ואכלי ומילתא דר' יוחנן אחיא שציטל בלבו דכיון דאמר לה טלי ואכלי צוהא להאכילה דבר האסור לה אלא ודאי כי ה"ג לא הוא הפרה ולכן א"ר יוחנן וצריך שיצטל בלבו כלומר שיאמר בלבו מופר ליך אצל בשפתיו לא יציא בקול רס כי היאך דפקר היה קורא (בכרות טו): לא יצרך ברכת המזון בלבו ואס' בידך יא' דהיינו שצריך ולא השמיע לאונו: חכם שאמר בלשון בעל. בלשון הפרה לא אמר כלום דהפרה משמע מכאן ולהבא ו' אצ' טעם כמו ואת בריתי הפר וכן בעל שאמר בלשון מתרה לא אמר כלום כדי ליתן חילוק בין הפרת בעל להפרת חכם: שיבול ומה חכם שאין בפי' בותיר. ק"ו לרוחא דמילתא דבעלמא הוא דאי לא כמיז מיעוטא ממילא הוי נדריין אזי מזה ליתן את האומר של זה בזה ושל זה בזה ועוד אי לאו מיעוטא דזה הדבר מנא לן דחכם אינו מפר: